

דף קיג.

ח"מ סימן יא סעיף ג

עין משפט א.ב.ג.

עין בסעיף הקודם

ח"מ סימן יא סעיף ד

עין משפט ד.ה.

עין לעיל דף קיב: עין משפט צ

ח"מ סימן יא סעיף א

עין משפט ו.ז.

עין לעיל דף קיב: עין משפט ע.פ.

ח"מ סימן ה סעיף א

עין משפט ז.ט.ג.

א. אסור לדון דין בשבת ויו"ט גזירה שמא יכתוב ואם דנו דיניהם דין.

ח"מ סימן ה סעיף ב

ב. אין דנים בערב שבת ובערב יו"ט ואפי' נתרצו הבעלי דינים מ"מ יש איסור מצד הדיינים. וע"כ אם הזמינו בע"ד לע"ש ולא בא אין קונסין אותו.

הגה: והיום משום ביטול מלמדין ט דנים גם בע"ש ועיו"ט.

ג. אין קובעין זמן לדון בחודש י ניסן וחודש תשרי למי שלא נמצא בעיר, אבל אם בכל זאת קבעו ולא בא קונסין אותו.

- ז. הטענות ופס"ד כמ"ש באו"ח סי' של"ח. וסימן תקנ"ד. והוא מביצה דף ל"ו-ל"ז.
- ח. הטעם שצריכים להיות מתונים בדין, ובע"ש ועיו"ט טרודים. ודוקא לדון אסור אבל לקבל טענותיהם ולפסוק הדין אחר השבת ואחר יו"ט מותר מצד הדיינים, אלא שאינם יכולים לכפות על בעלי הדין לבוא, שגם הם טרודים כ"כ סמ"ע.
- ט. ודוקא דיני ממונות מצד הפקר בי"ד הפקר, ובדרך אקראי, אבל גיטין וחליצה אסור לדון בע"ש ועיו"ט. ואין להקל בזה דיש בהם דיקדוק יותר כ"כ הסמ"ע. ואף בקיבלו עליהן.
- י. מימרא דרב יהודה בקמא דף קי"ג ע"א שהם טרודים מפני יו"ט, אבל בחודש סיון קובעים מפני שאין בו יו"ט אלא שני ימים, כ"כ הסמ"ע. ובנמצא בעיר קובעין לו ודנין אותו גם בניסן ותשרי, כ"כ הטור בשם הרמ"ה.

ב ד. גם בניסן ותשרי אם כבר כ התחילו לדון קודם ניסן ותשרי, קובעים אף בהם, וכל מקום ומנהגו. וה"ה אם יש רמאות ודחיה מצד הנתבע קובעים אף תחילת דיון בניסן ותשרי.

ה. חתן נותנים לו ג' ימים לפני החופה, וז' ימי משתה אחרי החופה, שאין קובעין לו לדון בהם.

ב ו. אין דנים תחילת דין ל בלילה, אבל גמר דין בממונות דנים. ואם עברו ודנו תחילת דין מ אין דיניהם דין וי"א דדינם דין.

עין משפט כ.ל. חו"מ סימן ה סעיף ב
עין בסעיף הקודם

עין משפט מ.ג.ס. חו"מ סימן שפט סעיף ד

ה ו. בני אדם שחזקתן גזלנים, וחזקת ממונם גזל מפני שמלאכתם מלאכת גזלנים כגון המוכסין והליסטים אסור ליהנות מהם ב שחזקת מלאכה זו שהיא גזל, ואין מצרפין ב דינרים מהתיבה שלהם שהכל בחזקת גזילה אבל ממה שיש לו בבית או בשוק שלא בתיבת המוכסין מותר לצרף ע.

כ. מפסקי מהרא"י סי' ר"ז.

ל. והיינו ע"י כפייה אבל נתרצו שניהם דנים כ"כ הסמ"ע. ומקור הדין בסנהדרין ל"ד ע"א במשנה, ובוה"ז בהזמינו ובאו בלילה כאילו קיבלו עליהם. וגם בלא קיבלו עליהם אם יש נרות דולקות מתיר הסמ"ע להלכה אך לא למעשה, ומשמע דאף לכפותו מותר לדעת הסמ"ע ודלא כהש"ך בס"ק ד', ואם עברו ודנו בלילה לאור הנר נראה דיש לסמוך על דברי הסמ"ע ואפי' הש"ך יודה בזה כ"כ בפעמוני זהב (אנקאוזה) ע"ש.

מ. כ"כ הר"ן והרמב"ן והטור בסי' רנ"ג והרא"ש, אבל רשב"ם סובר דאם דנו דיניהם דין והביאו הרמ"א בשם י"א.

ונהגו דז' טובי העיר כופין לדון אף בלילה כ"כ הב"ח. דהוי כקיבלו עליהם אך בסוף סי' כ"ח סעיף כ"ד בהלכות עדות כתב, דלא מהני קבלה ושם קבלת עדות כתחילת דין ועיין בסמ"ע ס"ק ט' וקצות ס"ק ג'.

נ. ממשנה בב"ק קי"ג ע"א.

ס. היינו לפרוט להחליף סלעים בפרוטות ודוקא בצירוף שאין לו הנאה כ"כ, יש חילוק בין מהתיבה שלהם שהוא ממעות המכס עצמו דאסור, ובין צירוף שיש לו ממעות בביתו דזה מותר, אבל בשאר הנאות גדולות אפי' ממה שיש לו בבית אסור ליהנות ממנו וכמו שכבר כתב לפני זה בסעיף ג'. סמ"ע ס"ק ז'.

ע. אבל בלי חליפתו אסור אפי' מתוך ביתו וכמו שנתבאר.

ואפי' מתיבתו אם הוא חייב לתת לו חצי דינר ואין לו אלא דינר נותנו לו ולוקח ממנו חצי דינר אפי' מתיבת המוכסין ^פ מפני שהוא כמציל מידו.

עין משפט ע.

ח"מ סימן שסט סעיף ב.ז.ה.ט

ב. אסור ליהנות בדבר הגזול אפי' לאחר יאוש ^ז, והוא שיודע בודאי שדבר זה היא הגזילה עצמה. כיצד ידע שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה או לחרוש בה, גזל בית ^ק או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואם דר בה חייב להעלות שכר לבעלים, אם עשויה לשכר.

ג. גזל דקלים ועשה מהם גשר אסור לעבור עליו ^ר וכל כיוצא בזה.

הגה: מ"מ אם מסר הגשר לרבים מותר ליהנות ^ש ממנו שהרי ישנו יאוש עם שינוי רשות.

ב. ד. מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו, אפי' שציוה המלך לעבדיו לכרות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו עבדיו וכרתו הכל מאחד מותר ^ת.

וה"ה אם הרס בתים ועשה דרך או חומה מותר ליהנות בה, וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין הוא והוא שיהיה מטבעו ^א יוצא באותם הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה ארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם

- פ.** כ"כ ה"ה שם מברייתא שם שנותן לו הדינר ולוקח ממנו השאר, כמו שפי' רש"י.
צ. דיאוש לבד לא קני כמבואר בסי' שנו"ג ובסוכה ל' ע"ב, ומה שאמרו בב"ק קי"ג ע"ב דינא דמלכותא דינא דילמא מייאשי מינייהו, שם ישנו יאוש ושינוי רשות שמסר לרבים, כ"כ ה"ה שם בפ"ה מגזילה הלכה ב'.
ק. דקרקע אינה נגזלת, בב"ק קי"ז ע"ב וכחכמים.
ר. ואע"ג דזה שינוי מעשה והוא לבדו קונה, כתב ה"ה דזה חוזר לברייתו, כמו שנתבאר בסי' ש"ס סעיף ח'.
ש. כ"כ ה"ה שם בפ"ה.
ת. דשלוחי דמלכא כמלכא שם בגמ'.
א. שם ברמב"ם הלכה י"ח, וכמ"ש בריש מגילה בעדיין לא יצא. גאון אות ט'.

והם לו עבדים ואם לא כן הרי הוא כגזלן בעל זרוע.

ז. י. מלך שהטיל מס על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה, או על כל שדה וגזר שכל מי שיעבור על הדבר ילקחו כל נכסיו לבית המלך אינו גזל^ב, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר ובלבד שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

ח. יא. מלך שכעס על אחד מעבדיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו אינו גזל ומותר ליהנות בה, והלוקחה מהמלך הרי היא שלו, ואין הבעלים מוציאין אותה מידו^ג, אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא ע"פ הדינים שחקק הרי זה גזלן והלוקח ממנו מוציאין הבעלים מידו. כללו של דבר כל דין שיחקק אותו המלך לכל, ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל, וכל שיקח מאיש אחד בלבד שלא כדת הידוע אלא חמס את זה הרי זה גזל.

הגה: חקק חוקים לבעלי אומנות בלבד כגון למלוה בריבית, י"א דלא אמרינן בזה דינא דמלכותא הואיל ואינו חקוק לכל^ד.

הגה: י"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא במסים התלויים בקרקע כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים אין דינא דמלכותא^ה. ויש חולקין וסוברים דאמרינן דינא דמלכותא בכל דבר^ו, וע"כ המלוה על המשכון יכול למוכרו אחר שנה, הואיל דכן הוא דינא דמלכותא וכן עיקר.

ט. יב. גבאי המלך ושוטריו שמוכרים השדות במס קצוב ממכרין ממכר^ז,

ב. שם ברמב"ם הלכה י"ב, מגמ' בב"ק קי"ג ע"ב.

ג. שם ברמב"ם הלכה י"ג וכתב ה"ה שהרי הרוגי מלכות נכסיהן למלך, כמו שאמרו בסנהדרין מ"ח ע"ב.

ד. ממהרי"ק שורש ס"ו.

ה. הרא"ש בפ"ד דנדריים בשם מהר"ם ומרדכי בפ' הגזול בתרא.

ו. מרדכי בשם התוס' ות"ה סי' ש"ט, ועיין בסי' שנ"ו סעיף ז'.

ז. רמב"ם שם בהלכה י"ד וכתב ה"ה מפורש מב"ב נ"ה ע"א, ועיין בסי' ס"ח מדינא דמלכותא וגם בסי' ק"ד סעיף ב'.

אבל מס שעל כל איש ואיש שאינו גובה אלא מאדם עצמו, אם מכרו את שדהו לגבות מס זה אינו מכר אלא אם היה דין המלך כן.

עין משפט פ.צ. חו"מ סימן שס"ט סעיף ו

ח. בד"א שהמוכס יש לו דין כלסטים, בזמן שהוא גוי^ה או אפי' ישראל ועמד מאליו, או עמד מטעם המלך אבל אין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה, אבל מוכס שעשהו המלך שיטול דבר קצוב והעמיד ישראל לגבותו למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך, אינו בחזקת גזלן משום דדינא דמלכותא דינא. ולא עוד אלא שהמבריה ממכס זה עובר על לא תגזול^ט מפני שהוא גוזל מנת המלך בין שהוא מלך ישראל בין מלך גוי^י.

ט. ה"ה אם ישראל קנה המכס מהמלך, וישראל מבריה עצמו ממנו הרי זה גוזל הישראל שקנאו מהמלך^כ. אבל אם קנאו גוי מהמלך, מותר להבריה ממנו משום דהוי הפקעת הלואתו שמותר במקום שאין חילול השם.

הגה: ובישראל שקנאו מהמלך דאסור להבריה ממנו י"א, דאפי' ידוע שהישראל לוקח יותר מן הקצבה מ"מ אסור להבריה ממנו דבר הקצוב

ה. שם ברמב"ם הלכה י"א וכתב ה"ה שדעת הרמב"ם כשהמוכס גוי אע"פ שהוא עומד מטעם המלך מסתמא הרי הוא כמוכס שאין לו קצבה שסתמו שיותר מן הדין הוא נוטל ופירש הברייתא בדף קי"ג ע"א ואוקימתא דרב אשי במוכס גוי.

ט. שם בגמ' ולהבריה מכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. וכתב בפעמוני זהב דמדברי מר"ן ומור"ם כאן מוסכם דאסור לגנוב מכס המלך אפי' גוי, והביא דעת גדולים שפסקו כדעת הר"ן דס"ל דגם מבריה המכס מן המלך גוי הוי כהפקעת הלואתו דמותר באין חילול ה', וטעמו דראה רוב העולם מנהגם נהוג להבריה מן המכס.

כ. כ"כ הרא"ש בסוגיא שם והר"ן בפ"ג דנדרים דף כ"ח ע"א בשם התוס', אבל אם קנאו גוי מותר משום הפקעת הלואתו וכדמסיק שם בב"ק קי"ג ע"ב ופי' רש"י שם הפקעת הלואתו שאין גזלו ממש שרי, כי אין חילול ה' כגון שטוען נתתים לאביך ומת אביו דלא יודע הגוי אם משקר הוא, וכה"ג הוא במכס. וכתב הכ"מ מאחר שאין המלך מפסיד בזה ואם יודע הדבר לא יהיה לו הקפדה וסכנת נפשות.

דהוי כגוזל מן הגזולן ל דאסור.

הגה: וי"א דאפי' אם המוכס ישראל אם לא קנאו לעצמו רק גובה למלך אסור להבריה מכה דינא דמלכותא, מ"מ אם אדם מבריה אין למוכס לכוף אותו ליתן דהוי כהפקעת הלואתו דמותר, ומ"מ אם יש בזה יראת המלך ודאי יכול לכוף אותו מ.

עין משפט ק. יו"ד סימן שא סעיף ה

ה. ו. לא ילכש אדם כלאים עראי אפי' על גבי עשרה בגדים שאינו מהנה אותו כלום, ואפי' לגנוב את המכס נ.

עין משפט ר. חו"מ סימן שסט סעיף ו
עיין לעיל עין משפט פ.צ.

עין משפט ש.ת. יו"ד סימן רלב סעיף יד

ה. יג. הנודר או הנשבע לאנס לאו כלום, וע"כ המוכס שבא ליטול ממנו יותר מכדי קצבתו יכול לידור או לישבע כדי להפטר ממנו, וחושב בלבו שנדרו או שבועתו רק לאותו יום בלבד, אף שמוציא בשפתיו בסתם יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם כו"כ... ואע"ג שקיי"ל דדברים שבלב לא הוו דברים לגבי האנס מותר.

הגה: ובלבד שלא יוציא בשפתיו דבר שהוא בפירוש נגד מה שבלבו.

ה. יד. אפי' שהאנס לא ביקש ממנו לנדור או לישבע נודר מעצמו ומוסיף אפי' יותר ממה שביקש ממנו האנס.

הגה: ודוקא כשנשבע בפיו צריך לבטל בלבו.

ל. וכתב בסמ"ע ס"ק י' שנראה דבמקום שהמוכסין מאמינים לאחרים במה שהם מצהירים שאין להם סחורה אלא כו"כ אז מותר לשנות ולומר להם באופן שלא יפסידו לתת יותר ממה שחייבים ע"פ מה שקצוב.

מ. כ"כ הר"ן בפ"ד דנדרים שם.

נ. ומה שהוא מצד דינא דמלכותא ודאי אסור לגזולו. ט"ז ס"ק ו'. ועיין בסעיף ו' בהרמ"א.

הגה: בדברים שיודעו לאונסין שהישראל עבר על שבועתו אסור מפני חילול ה' ורק כשאפשר לעבור על שבועתו ונדרו ולא יודע לאנס מותר לעבור עליהם, וע"כ נענש צדקיהו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אע"פ שהיה בדרך אונס ולא שבועה היא.

הגה: אין אדם יכול להציל עצמו בממוץ חבירו.

עין משפט ב. **יו"ד סימן רלב סעיף יד**
עין בסעיף הקודם

ח"מ סימן שסט סעיף ו
עין לעיל עין משפט פ.צ.

עין משפט ד. **ח"מ סימן שמח סעיף ב**

ב. כל הגונב אפי' שוה פרוטה **ב** עובר על לאו "דלא תגנובו" וחייב לשלם, בין גונב ממון ישראל או גונב ממון גוי **ב**, ואחד הגונב מגדול או מקטן.

הגה: להטעות גוי בחשבון או להפקיע הלואתו מותר **ב** ובלבד שלא יודע לו שאז אין חילול ה'. וי"א דאסור להטעותו **ב** אלא רק אם טעה מעצמו

ס. רמב"ם פ"א מגניבה הלכה א'. וכתב ה"ה דין שוה פרוטה, נתבאר בכמה מקומות, בסנהדרין נ"ז ע"א.

ע. ודין הגוי בב"ק קי"ג ע"ב דגזל הגוי אסור וה"ה לגנבו. ומשמע מכאן דגזל גוי אסור מן התורה, וכן כתב המהרש"ל בפרק הגזל דס"ל להרמב"ם והטור והסמ"ג דכתבו בלשון הזה דאסור מדאורייתא, וקשה על מש"כ הרמ"א באבהע"ז סי' כ"ח דאם קידשה בגזל או בגניבת גוי הוי מקודשת שהרי אינה צריכה להחזיר רק משום קידוש ה' וצ"ע. ש"ך ס"ק ב'.

ואפשר לומר דגם אם המקדש עבר על לאו מ"מ האשה שקיבלה לא חייבת להחזיר רק משום צד קידוש ה' כי היא לא עשתה מעשה הגניבה או הגזילה.

פ. שם בב"ק קי"ג ע"ב, ורש"י ד"ה בהפקעת הלואתו כגון דטען ליה ליורש נתתי לאביך ומת דלא ידע הגוי אם משקר.

צ. מרדכי פרק הגזל בתרא ב"ק סי' קנ"ח, ולמד זה מדאסרו אפי' גניבת דעת הגוי. סמ"ע ס"ק ו'. וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מהלכות גניבה הלכה ח', וז"ל, וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון אלא ידקדק עמו, שנאמר "וחשב עם קונהו" אע"פ שהוא כבוש תחת ירך ק"ו לגוי שאינו כבוש תחת ירך, והרי הוא בכלל כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה, כל

מותר ק.

ח"מ סימן שנט פ"א

א. אסור לגזול או לעשוק אפי' כל שהוא ר בין מישראל בין מגוי ש, ואם זה דבר שאין מי שיקפיד על כך כגון ליטול קיסם מחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו מותר, והירושלמי אוסר ת גם בכך ממידת החסידות.

דף קיג:

עין משפט ב.

ח"מ סימן שמח פ"ב

ע"ן לעיל דף קיג. עין משפט ד

עושה עול. וכתב ה"ה שם שזה מפורש בכרייתא בב"ק קי"ג ע"ב-ע"ב בשם ר"ע שם. וכתב המהרש"ל בב"ק שם סי' כ' דגם הפקעת הלואתו שמותר, אינו מותר אלא כשחייב לשלם לגוי דרך מכס או בדרך חוב, אבל מה שהוא דרך מקח וממכר אסור גם בדרך הפקעת הלואתו. ש"ך ס"ק ג'.

ק. כתב הרמב"ם בפ"א מגזילה הלכה ד' שהיא כאבידתו ומותרת, וביאר שם כיצד כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, וצריך שיאמר לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ע"כ. וכתב ה"ה שם דפסק כרב כהנא בב"ק קי"ג ע"ב שעשה כן.

ובסי' רס"ו כתב מר"ן דאם מחזיר האבידה לגוי לקדש את ה' כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובח. וה"ה בהחזרת המעות שטעה בהם הגוי בעצמו, וכתב בבאר הגולה אות ה' שאני כותב זאת לדורות לפי שראיתי רבים גדלו והעשירו מן הטעות שהטעו הגוים, ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה כמ"ש בספר חסידים סי' תתרע"ד. ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגוים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם, ע"כ.

ר. רמב"ם בפ"א מגזילה הלכה ב', מסנהדרין נ"ז ע"א. דחצי שיעור אסור מן התורה כמו חצי שיעור בשאר איסורין. סמ"ע ס"ק ב'.

ש. כתב הכ"מ דדייק הרמב"ם לכתוב בלשונו אסור לגזולו ולא כתב שעובר עליו לומר שאין איסור זה מן התורה, אולם מדברי הרמב"ם בריש הלכות גניבה שהעתיק מר"ן בריש סי' שמ"ח לא משמע כן. ורש"י בסנהדרין שם כתב שאינו אסור אלא מדרבנן. וכך פסק הרש"ל לדינא. ש"ך ס"ק א'.

ולא התירו חכמים אלא להטעותן בחשבון והפקעת הלואתו, ודוקא בדבר שלא יודע לגוי כגון שהיה חייב לאביו של הגוי כמ"ש בסי' שמ"ח, והרמ"א כתב דעת י"א דאפי' בכה"ג אסור ורק בטעה הגוי בעצמו בלבד מותר ע"ש. סמ"ע ס"ק ג'.

ת. והטעם כתב בני"י דאם כל אחד יעשה כך תגמר החבילה והגדר יהרס. סמ"ע ס"ק ד'.

את הספרים "דף היומי עין משפט על ה"ה" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ד.ה.

הו"מ סימן רפו סעיף א

א. אבידת עכו"ם מותרת שנאמר אבידת אחיך, והמחזירה עובר עבירה שמחזיק ידי עוברי עבירה^א, ואם החזירה לקדש את השם^ב כדי שיפארו ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח, ובמקום שיש חילול ה' ג' אבידת עכו"ם אסורה וחייב להחזירה. בכל מקום מכניסים ד' כליהם למקום המשתמר ככלי ישראל מפני דרכי שלום.

עין משפט ו.ז.

הו"מ סימן שמח סעיף א.ב

א. אסור לגנוב אפי' כל שהוא ה' דין תורה, ואסור לגנוב אפי' דרך שחוק ו' ואפי' ע"מ להחזיר ז' או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו, כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

א. רמב"ם פי"א מגזילה הלכה ג' מימרא דרב חמא בר גוריא אמר רב בב"ק קי"ג ע"ב. ועובר מצד מחזיק ביד עוברי עבירה מסנהדרין ע"ו ע"ב, ונלמד מהפסוק "למען ספות הרוה את הצמאה" ופירש רש"י שם שמראה בעצמו שהשבת אבידה אינה חשובה לו מצות בוראו שהרי אף לגוים הוא עושה כן שלא נצטוה עליהם. ומש"כ הרמב"ם שמחזיק ביד עוברי עבירה נראה דלא אמרה רב בסנהדרין אלא בגוים עובדי ע"ז, אבל בגוים בזמן הזה שמודים בכורא עולם וגם נימוסיהם להחזיר אבידה אין בכך מחזיק ביד עוברי עבירה. באר הגולה אות ב'.

ב. מעובדא דשמעון בן שטח בירושלמי בפ"ב דמציעא ה"ה, ובמדרש תהילים סי' י"ב מובא מעשה בחסיד אחד שהחזיר אבידה חשובה לאשה חשובה גויה ואמרה אילו היה עוד אחד כמוהו באומה שלו לא היה לגוים קיום בעולם.

ג. מברייתא דר' פנחס בן יאיר שם בב"ק ופירש הב"י כגון שמצאה במקום שהרוב ישראל ויחשוב הגוי שישראל גנבוהו, אחרי שמצאוהו.

ד. בירושלמי בגיטין פ"ה ה"ט ושם הגירסא מכבסין כליהם אבל בע"ז פ"א ה"ג הגירסא "מכניסין" כמו שהעתיק כאן השו"ע. ומכניסים היינו מפני הגנבים ואיירי בדרך הינוח שהניחם ישראל או הגוי ורק המקום אינו משתמר ונודע לישראל שבאו גנבים לעיר. סמ"ע ס"ק ד'.

ה. מב"ק י"ג ע"ב, ואפי' כל שהוא כמו שחצי שיעור לענין חלב ודם אסור מן התורה אע"ג דאין לוקין עליו, כמבואר בירור"ד, ובאו"ח לענין חצי שיעור ביום הכיפורים כך חצי שיעור לענין ממון ג"כ אסור מן התורה אע"ג דאין לוקין עליו. סמ"ע ס"ק א'.

ו. כ"כ הרא"ש שם וכ"נ מדברי התוס' שם בד"ה כגון שקבל עליו.

ז. היינו לצורכו ואח"כ יחזירנו לו. סמ"ע ס"ק ב', ודרך שחוק וע"מ להחזיר או לצערו איסורו מדרבנן כך משמע ממה שמסיים השו"ע כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

ב. כל הגונב אפי' שוה פרוטה ^ח עובר על לאו "דלא תגנובו" וחייב לשלם, בין גונב ממון ישראל או גונב ממון גוי ^ט, ואחד הגונב מגדול או מקטן.

הגה: להטעות גוי בחשבון או להפקיע הלואתו מותר ^י ובלבד שלא יודע לו שאז אין חילול ה'. וי"א דאסור להטעותו ^כ אלא רק אם טעה מעצמו מותר ^ל.

ה. רמב"ם פ"א מגניבה הלכה א'. וכתב ה"ה דין שוה פרוטה, נתבאר בכמה מקומות, בסנהדרין נ"ז ע"א.

ט. ודין הגוי בב"ק קי"ג ע"ב דגזל הגוי אסור וה"ה לגנובו. ומשמע מכאן דגזל גוי אסור מן התורה, וכן כתב המהרש"ל בפרק הגזל דס"ל להרמב"ם והטור והסמ"ג דכתבו בלשון הזה דאסור מדאורייתא, וקשה על מש"כ הרמ"א באבהע"ז סי' כ"ח דאם קידשה בגזל או בגניבת גוי הוי מקודשת שהרי אינה צריכה להחזיר רק משום קידוש ה' וצ"ע. ש"ך ס"ק ב'.

ואפשר לומר דגם אם המקדש עבר על לאו מ"מ האשה שקיבלה לא חייבת להחזיר רק משום צד קידוש ה' כי היא לא עשתה מעשה הגניבה או הגזילה.

י. שם בב"ק קי"ג ע"ב, ורש"י ד"ה בהפקעת הלואתו כגון דטען ליה ליורש נתתי לאביך ומת דלא ידע הגוי אם משקר.

כ. מרדכי פרק הגזל בתרא ב"ק סי' קנ"ח, ולמד זה מדאסרו אפי' גניבת דעת הגוי. סמ"ע ס"ק ו'. וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מהלכות גניבה הלכה ח', וז"ל, וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון אלא ידקדק עמו, שנאמר "וחשב עם קונהו" אע"פ שהוא כבוש תחת ידך ק"ו לגוי שאינו כבוש תחת ידך, והרי הוא בכלל כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה, כל עושה עול. וכתב ה"ה שם שזה מפורש בכרייתא בב"ק קי"ג ע"ב-ע"כ בשם ר"ע שם. וכתב המהרש"ל בב"ק שם סי' כ' דגם הפקעת הלואתו שמותר, אינו מותר אלא כשחייב לשלם לגוי דרך מכס או בדרך חוב, אבל מה שהוא דרך מקח וממכר אסור גם בדרך הפקעת הלואתו. ש"ך ס"ק ג'.

ל. כתב הרמב"ם בפ"א מגזילה הלכה ד' שהיא כאבידתו ומותרת, וביאר שם כיצד כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, וצריך שיאמר לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ע"כ.

וכתב ה"ה שם דפסק כרב כהנא בב"ק קי"ג ע"ב שעשה כן. ובסי' רס"ו כתב מר"ן דאם מחזיר האבידה לגוי לקדש את ה' כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובח. וה"ה בהחזרת המעות שטעה בהם הגוי בעצמו, וכתב בבאר הגולה אות ה' שאני כותב זאת לדורות לפי שראיתי רבים גדלו והעשירו מן הטעות שהטעו הגוים, ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה כמ"ש בספר חסידים סי' תתרע"ד. ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגוים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם, ע"כ.

עין משפט ז.ט.ג.

חור"מ סימן שס"ט פ"ב

ב. אסור ליהנות בדבר הגזול אפי' לאחר יאוש^מ, והוא שיודע בודאי שדבר זה היא הגזילה עצמה. כיצד ידע שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה או לחרוש בה, גזל בית^ב או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואם דר בה חייב להעלות שכר לבעלים, אם עשויה לשכר.

ג. גזל דקלים ועשה מהם גשר אסור לעבור עליו^ס וכל כיוצא בזה.

הגה: מ"מ אם מסר הגשר לרבים מותר ליהנות^ע ממנו שהרי ישנו יאוש עם שינוי רשות.

ב. ד. מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו, אפי' שציוה המלך לעבדיו לכרות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו עבדיו וקרתו הכל מאחד מותר^פ.

וה"ה אם הרס בתים ועשה דרך או חומה מותר ליהנות בה, וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין הוא והוא שיהיה מטבעו^צ יוצא באותם הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה ארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים ואם לא כן הרי הוא כגזולן בעל זרוע.

עין משפט כ.ל.מ.

חור"מ סימן שס"ט פ"ב ז

י. מלך שהטיל מס על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה, או על כל שדה וגזר שכל מי שיעבור על הדבר ילקחו כל

מ. דיאוש לבד לא קני כמבואר בסי' שנ"ג ובסוכה ל' ע"ב, ומה שאמרו בב"ק קי"ג ע"ב דינא דמלכותא דינא דילמא מייאשי מינייהו, שם ישנו יאוש ושינוי רשות שמסר לרבים, כ"כ ה"ה שם בפ"ה מגזילה הלכה ב'.

נ. דקרקע אינה נגזלת, בב"ק קי"ז ע"ב וכחכמים.

ס. ואע"ג דזה שינוי מעשה והוא לבדו קונה, כתב ה"ה דזה חוזר לכרייתו, כמו שנתבאר בסי' ש"ס סעיף ח'.

ע. כ"כ ה"ה שם בפ"ה.

פ. דשלוחי דמלכא כמלכא שם בגמ'.

צ. שם ברמב"ם הלכה י"ח, וכמ"ש בריש מגילה בעדיין לא יצא. גאון אות ט'.

נכסיו לבית המלך אינו גזל^ק, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר ובלבד שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

ח"מ סימן קכה פ"ב

ב. מי שנתפס על חבירו ולקחו הגוים ממנו ממונו בגלל חבירו^ר, אין חבירו חייב לשלם לו^ש.

ג. אין לך מי שנתפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו, חוץ מן הנתפס מפני המס הקצוב^ח על איש פלוני כבכל שנה, או הנתפס על המס שנותן כל איש ואיש למלך בעוברו שם המלך או חיילותיו הרי זה חייב לשלם לו, והוא שיקחו ממנו בפירוש בשביל פלוני בפני עדים.

הגה: פרנסי הקהל שהלוו לצורך המס, יכולין לפרוע בעד כל הקהל וכל אחד

ק. שם ברמב"ם הלכה י"ב, מגמ' בב"ק קי"ג ע"ב.

ר. ואפי' גם חבירו חייב להם כן מוכח מתשובת הרשב"א שהביא הב"י בס"י קס"ג. ש"ך ס"ק י'.

ש. רמב"ם פ"ח מחובל ומזיק הלכה י' והוא מירושלמי פרק הגוזל בתרא ב"ק פ"י הלכה ו', ופרק בתרא דכתובות הלכה ב'. וכרבי יהושע בן לוי ודלא כרב.

וכתב הסמ"ע בס"ק ו' אף להחולקים דס"ל דבכל חוב חוץ מלמזונות אשתו חייב לשלם לו מודים בזה, שדוקא שם שפרע מדעתו של הפורע וגמל עמו חסד חייבוהו חז"ל לחזור ולפרוע כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים, אבל זה שהוצרך לפרוע בע"כ שנתפס ע"י הגוים משום כך אף שבפרע לגוי שנתבאר דלכו"ע צריך לחזור ולפרוע לו, מ"מ בנידון שנתפס ע"י הגוי א"צ לחזור ולשלם לו.

וכתב בביאורים ס"ק ה' דוקא שנתפס לפרעון על חבירו ופטרו מחובו, אבל אם הגוי תפס רק למשכון מהישראל על חוב חבירו, חייב חבירו לשלם לו מדר' נתן.

ועוד כתב שם דדוקא תפס הגוי מרשות ראובן נכסיו של ראובן בעד חובו של שמעון פטור. אבל אם היו נכסי ראובן בבית שמעון ותפסם בעל חוב הגוי משם, חייב שמעון לשלםם לראובן. נתיבות ס"ק א' בחידושים.

ובדין זה שנתפס על חבירו ושילם חוב חבירו לגוי שחבירו הלוה פטור לשלם לו, הביא בספר פעמוני זהב, שהקשו מדוע יהיה חבירו פטור התינח פורע מדעתו בלבד אבל בנתפס על חבירו למה יהיה פטור ומאי שנא מההיא דפרק הכונס בדף נ"ח בנפלה דבע"כ הוא, וגם אית ליה פסידא א"כ מדוע יהיה פטור ועיין שם מה שתירץ הרב ובמה שהאריך.

ת. מימרא דרבא בפ' הגוזל קי"ג ע"ב וכפירוש רש"י שם דינא דמלכותא דינא. ורמב"ם שם.

ולא בעינן סכום קצוב אלא פי' קצוב כאן היינו קצוב על איש פלוני כך פירש בפעמוני זהב ע"ש.

צריך ליתן חלקו א.

אם יש תקנה בעיר הולכים אחר המנהג.

ח"מ סימן שפח פעיף ו

יא. מי שנתפס על חבירו ולקחו הגוים ממנו ממון בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם ב, שאין לך מי שנתפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם חוץ מהנתפס מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה או הנתפס על המתנה והמנחה שנותן כל איש למלך בעוברו עליהם הוא או חיילותיו שבזה חייב לשלם לו, והוא שיקחו ממנו במפורש בשביל פלוני ובפני עדים כנתבאר בסי' קכ"ח.

עין משפט נ.

ח"מ סימן קכח פעיף ב

עיין לעיל עין משפט כ.ל.מ.

עין משפט ס.

ח"מ סימן כח פעיף ג

ו. ישראל היודע עדות לגוי נגד ישראל אסור לו להעיד בערכאות שלהם שמחייבין ע"פ עד אחד, ואם העיד משמתין אותו ל' יום, אבל א"א

א. והטעם מפני שהם כאפוטרופוס הקהל, ובשליחות הקהל ולטובתם עשו מה שעשו. סמ"ע ס"ק ט'.

ועיין בתשובת חכם צבי סי' ס"ח במברית נכסי חבירו מהמכס, אם אין לו שום שייכות בנכסים אלא מעצמו הברית הנכסים, אין בעל הסחורה מחוייב לתת לו מה שהיה נותן למכס, אבל אם הוא שליח בעל הסחורה למוכרה, יש להסתפק אם הרויח לשליש, וכללא דמילתא המוציא מחבירו עליו הראיה. אבל המהר"א ששון ובתשובת דברי ריבות כתבו דזכה השליח בדמי המכס. וה"ה שותף שהבריח מהמכס זכה לעצמו לבדו ולא לאמצע, ואם בשביל אותה ההברחה הגיע נזק לבעל הסחורה, חייב השליח או השותף לשלם מכיסו מדינא דגרמי, כנה"ג בהגה"ט אות ה'.

ב. דרוע מזלו גרם לו שיהיה נתפס עבורו אף שנפטר חבירו ע"י כך מחובו יכול לומר לו הייתי מפייסו עד שיפטור אותי בלא דמים, וכמ"ש בסי' קכ"ח. סמ"ע ס"ק י"ח. ועיין בסי' קכ"ח פעיף א' ברמ"א די"א דבפורע חובו לגוי חייב לשלם לו, ובפעמוני זהב שם העלה דזו ג"כ דעת מר"ן ואין חולק דלא שייך בגוי הטעם דהוה מחיל ע"ש. ועיין מה שפילפל בפעמוני זהב כאן בדברי הסמ"ע.

ג. ובירור"ד סי' של"ד כתב שמנדין עד שישלם, ויש ליישב בדוחק ששם יכולין לברר ששקר העיד, כ"כ הסמ"ע או דאיירי בלא תבעו כלל הגוי. ועיין בקמא דף קי"ג ע"ב.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

לחייבו ממון דיכול לומר אמת העדתי אלא א"כ שאפשר לברר ששקר העיד.

הגה: ז. אם הבע"ד מודה שאמת העיד או שהיו שנים שהעידו בערכאות אין משמתין אותם. וה"ה אם יחדו הגוי כעד שיש חילול ה' אם לא יעיד מותר לו להעיד.

יו"ד סימן שלד פעיף מוג

מג. על כ"ד דברים מנדין. א. המבזה את החכם אפי' לאחר מותו^ה. ב. המבזה שליח בי"ד^ו. ג. הקורא לחבירו עבד^ז. ד. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים^ח, ואצ"ל מדברי תורה. ה. מי ששלחו עליו ב"ד וקבעו לו זמן ולא בא^ט. ו. מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן כפי שפסקו^י. ז. מי שיש בידו דבר המזיק^כ. ח. המוכר קרקע שלו לעכו"ם אנס, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהאנס לישראל חבירו^ל שהוא המצרן לעכו"ם. ט. המעיד על ישראל בערכאות והוציא ממנו ממון בעדותו שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם מה שנתחייב^מ זה ע"פ עדותו שלא כדין. י. שוחט כהן שאינו מפריש מתנות כהונה ונותנם לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן^נ. יא. המחלל יו"ט שני

ד. טור בשם הרא"ש, וכתב הב"ח דכבר נהגו ברוב הקהילות שלא להעיד כי אם ישאלו תחילה לבי"ד וע"פ יעשו. וכתב הש"ך בס"ק ו' דוקא שהודה בהלואה וכפר ברווח, אבל אם הישראל כפר לגוי גם בהלואה עצמה הוי הפקעת הלואתו ואין חילול ה' ואסור להעיד אפי' אם ייחדו, כ"כ בשם המהרש"ל. ואם מרגיש שהגוי יודע בו שיודע ויש חשש לביטול קיומם של היהודים, מעיד.

- ה. מברכות י"ט ע"א.
- ו. מקידושין ע' ע"ב.
- ז. שם דף כ"ח ע"א.
- ח. ממשנה ו' פ"ה מעדויות לדברי ר' יהודה.
- ט. מבב"ק דף קי"ב ע"ב.
- י. שם בדף קי"ג ע"א.
- כ. מבב"ק ט"ו ע"ב.
- ל. מבב"ק קי"ד ע"א.
- מ. מימרא דרב שם בב"ק.
- נ. מחולין קל"ב ע"ב מימרא דרב חסדא.

של גלויות אע"פ שהוא מנהג^ו. יב. העושה מלאכה בערב פסח אחרי חצות^ע. יג. המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי שקר^פ. יד. המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ^ז. טו. המביא את הרבים לידי חילול השם^ק. טז. המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ^ר ע"פ מה שהיו רגילים לקבוע בארץ ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים. יז. המכשיל העיור^ש. יח. המעכב את הרבים מלעשות מצוה^ת. יט. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו^א. כ. טבח שלא הראה בדיקת סכיניו לחכם^ב. כא. המקשה עצמו לדעת^ג. כב. המגרש את אשתו ועשה שותפות עם גרושתו^ד או במשא ומתן המביאן להזקק זה לזה כשיבואו לבית הדין מנדין אותם. כג. חכם ששמועתו רעה^ה. כד. המנדה למי שאינו חייב נידוי^ו.

הגה: ואין צריך לענין נידוי עדות וראיה ברורה^ז, אלא אומדן הדעת באמיתות הדברים שהתובע טוען ברי לי ואז אפי' אשה או קטן נאמנים אם הדעת נותנת שאמת היה.

- ס. מפסחים נ"ב ע"א.
- ע. שם בדף נ' ע"ב.
- פ. מגדרים ז' ע"ב.
- צ. מברכות י"ט ע"א, וביצה כ"ג ע"א.
- ק. מירושלמי פ"ג דמו"ק בעובדא דחוני המעגל שם.
- ר. מברכות ס"ג ע"א, וכדרך שהיו קובעין אז ומעברין בזמן חכמי המשנה.
- ש. מו"ק י"ז ע"א.
- ת. מירושלמי פ"ג דמו"ק.
- א. מסנהדרין דף כ"ה ע"א.
- ב. מחולין דף י"ח ע"א.
- ג. מנדה י"ג ע"ב.
- ד. מכתובות כ"ח ע"א.
- ה. ממו"ק י"ז ע"א.
- ו. שם.
- ז. ממהרי"ק בשורש ק"כ, ממו"ק דף י"ז ע"א דת"ח עביד דינא וכו'.